

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2000
FORFATTER:	Toraten Sørensen
TITEL:	Sygehøuset på Dyrehavegaardens mark.
KORT RESUME:	Sygehøuset helsehistorie fra 1955, indviet 1975.

Sygehuset på Dyrehavegaards Mark

Af Torsten Sørensen

De første patienter blev indlagt på det nye sygehus i Kolding den 9. september 1975. Men inden man kom så vidt, var der gået fyre år med diskussioner og langvarige møder om fremtiden for Amts- og Bysygehuset i Kolding.

I 1914 havde Kolding Kommune købt den 125 hektar store *Dyrehavegaard* for at hindre, at jorden blev udstykket. En sådan udstykning ville nemlig skabe mulighed for en større forstadsbebyggelse, som man ikke ønskede dengang. I stedet fik man tidligt den tanke at anvende jorden til et nyt sygehus.

Proprietær Oluf Juhl fra "Lykkesgaard" ved Varmark var nok den, der først fik ideen. Han var blevet formand for sygehusets bestyrelse i 1935 få år efter, at overlæge Frans Djørup havde afløst den gamle eneoverlæge Jacoby Boysen. Med ansættelse af en ny overlæge skete der naturligt nok en fornyelse af handlingerne. Og det viste sig hurtigt, at det var nødvendigt med en udvidelse af sygehuset, hvis man skulle følge med tiden og have mulighed for at tage de nye behandlingsmetoder op. Spørgsmålet var nu, om man skulle udvide det gamle sygehus, eller man skulle bygge nyt, som Oluf Juhl gik stærkt ind for. Han kunne godt se, at der på sigt var begrænsede muligheder for udvidelse af det gamle sygehus i Sct. Jørgensgade.

Det problem blev der holdt mange og lange

møder om i sygehusets bestyrelse i perioden 1935-1937. Forhandlingerne angives som "lange og trange" og "meget besværlige". Og på et tidspunkt drøftede man muligheden af at udnytte amternes indlæggelsesret på Sct. Hedvigs Klinik. Men det var repræsentanterne fra Kolding Kommune stærkt imod. Det ville nemlig betyde, at kommunen forpligtede sig til at udbygge det private hospital. Og det ville man ikke!

Selv om Oluf Juhl talte varmt for, at man byggede et helt nyt sygehus på Dyrehavegaards mark, argumenterede den øvrige bestyrelse lige så stærkt for at udvide det gamle sygehus i Sct. Jørgensgade. Det sidste var der flertal for, og derved blev det!

Men tanken om at bygge nyt spøjte stadig! Også i et forslag til byplan for Kolding Kommune, som et Arbejdsudvalg under Byplan-kommissionen udarbejdede i maj 1947. Det blev fremlagt for kommissionen den 19. september samme år, og heri gjorde man opmærksom på, at hvis man ønskede at bygge et nyt sygehus i Kolding, kunne det få en udmærket beliggenhed umiddelbart øst for Dyrehavegaards skov.

Mere kom der ikke ud af det på det tidspunkt. Men nogle år senere kunne enhver se nødvendigheden af at flytte hele sygehuset, hvis det skulle udbygges yderligere. Dette blev meddelt amtmand A. M. Wamberg i et brev af

Det nye Kolding sygehus på Dyrehavegaards mark fotograferet i 2000.

28. juli 1955 fra viceborgmester og redaktør Søren M. Jensen, der også var formand for sygehusets bestyrelse. Det var simpelthen ikke muligt at skaffe mere plads på sygehusets område i Sct. Jørgensgade. Efter viceborgmesterens opfattelse ville man i løbet af ca. ti år være i gang med at udbygge arealet ved Dyrehavegaard til sygehusformål.

Den 25. august 1955 holdt Søren M. Jensen et møde med sygehusets overlæger. De var helt enige med ham i, at det hastede med en udbygning, fordi kapaciteten i sygehuset var ved at være opbrugt. Derfor måtte man, efter overlægerens opfattelse, snarest forberede en udflytning til et egnet areal.

Dermed var der lagt op til det møde mellem sygehusets ejere, dvs. Ribe og Vejle Amtsråd

og Kolding Byråd, der blev holdt den 4. oktober 1955 i Kolding. Som andre også var blevet det, blev repræsentanterne for de tre råd hurtigt enige om, at en yderligere udbygning af det gamle sygehus ikke var mulig. Diskussionen gik derfor mere på, om en udflytning skulle ske på én gang eller etapevis.

Borgmester Peter Beirholm konkluderede, at byrådet allerede havde afsat grunden. Alle havde udtalt sig for planen om et nyt sygehus på Dyrehavegaards marker som den eneste mulige løsning for sygehusets fremtid. Derfor måtte man nu have en bebyggelsesplan. Den blev kgl. bygningsinspektør C. F. Møller bedt om at udarbejde. Dermed var der reelt taget beslutning om at bygge et nyt sygehus på Dyrehavegaards marker i Kolding.

Tuberkulosestationen og ortopædisk ambulatorium

På arealet ved det gamle sygehus i Sct. Jørgensgade stod tiden naturligvis ikke stille. Tingene udviklede sig! Og i midten af 1950'erne var det klart, at noget måtte ske med sygehusets tuberkuloseafdeling. Man drøftede mange muligheder, bl.a. at flytte hele afdelingen til det nuværende Hotel Koldingfjord, men det forslag blev ikke til noget. I stedet besluttede man at bygge en ny tuberkulosestation, der skulle anvendes til opsporing af patienter, der var smittede med tuberkulose.

Imidlertid var problemet stadig, at der ikke var plads ved det gamle sygehus. Men da man nu reelt havde truffet beslutning om at anvende Dyrehavegaards marker til sygehusformål, var det naturligt, at man opførte den nye tuberkulosestation dér. Det skete i perioden 1956-57. Og den 11. december 1957 blev den allerførste bygning på det nye sygehusområde taget i brug.

Senere blev hele funktionen vedr. tuberkulosens bekæmpelse nedlagt og flyttet til Vejle. Og i dag anvendes bygningen af amtets medico-tekniske afdeling, der yder service til alle sygehusene i Vejle amts sygehusvæsen.

Allerede den 15. december 1955 havde arkitekt C. F. Møller fremlagt det første udkast til det nye sygehus. Desuden omfattede planerne både et ortopædisk hospital og et sindssygehospital, der skulle placeres i pavilloner nord og øst for sygehusets hovedkompleks. Bygningerne med sengeafdelinger var på syv etager. Ambulatorier og de øvrige behandlingsbygninger var kun på tre.

Arkitektens forslag blev drøftet i de år, hvor

man opførte tuberkulosestationen. Og på baggrund af disse drøftelser fremlagde arkitekten nye tegninger ved et møde den 16. oktober 1957, hvor han foreslog sygehusbygningerne samlet midt på grunden. Her var arealet mest plant.

Ved dette møde deltog også administrationschef Poul A. Stockholm fra Samfundet og Hjemmet for Vanføre (Sahva), som drev de ortopædiske hospitaler i Danmark. Han havde været med, da man i 1951 åbnede et ortopædisk ambulatorium i Sct. Jørgensgade lige uden for indgangen til sygehuset. Nu mente han, at det hastede meget med at få bygget et nyt ambulatorium; især var det vigtigt at få de forskellige dele af sygehuskomplekset placeret i forhold til hinanden.

I de følgende par år fortsatte man arbejdet med projektet på baggrund af de tidligere drøftelser. Og den 25. oktober 1958 fremkom arkitekten med et forslag, der viste en ny ortopædisk ambulatoriebygning placeret i tæt forbindelse med de øvrige sygehusbygninger. Ambulatoriet skulle være i ét plan; de andre bygninger i flere.

Man besluttede at følge arkitektens forslag til et ortopædkirurgisk ambulatorium. Og den 1. december 1960 var man så vidt med detaljeprojekteringen, at man kunne søge om tilladelse til at begynde byggeriet. Den 13. april 1961 blev der holdt licitation; den 19. oktober 1962 var der rejsegilde, og i december 1963 var byggeriet færdigt og kunne tages i brug af Sahva kort tid efter.

Man havde nu to bygninger på Dyrehavegaards marker, nemlig en tuberkulosestation og et ortopædisk ambulatorium. Begge byg-

ninger var opført i ét plan af gule mursten. Derimod havde man fortsat intet sygehus, men der blev arbejdet ihærdigt med planerne i C. F. Møllers Tegnestue!

Nye udkast til sygehus

Den 20. januar 1962 var arkitektfirmaet klar med det tredje udkast til et nyt Kolding Sygehus. Af disse tegninger fremgår, at røntgen- og operationsafdelingen skulle ligge i stueetagen i tæt forbindelse med det nye ortopædiske ambulatorium. Sengeafdelingerne blev foreslået placeret i et højhus på elleve etager med to fløje adskilt af et elevatortårn.

Af økonomiske årsager havde man tidligere besluttet at flytte sygehuset i etaper. Men, som sygehusets administrator, Jørgen Tilsted Pedersen, gjorde opmærksom på, kunne dette ikke lade sig gøre med et højhusprojekt, hvor alle afdelinger er "uløseligt forbundet i funktionel enhed". Derfor anmodede sygehusbestyrelsen om, at hele projektet blev ændret. Man ønskede først en medicin-kirurgisk kerne, som senere kunne efterfølges af de øvrige specialafdelinger. Samtidig ønskede man et fleksibelt byggeri.

På et fælles sygehusudvalgsmøde med repræsentanter for Ribe og Vejle amter og Kolding Byråd den 21. september 1962 besluttede man at bede C. F. Møllers Tegnestue om at udarbejde en råskitse ud fra de tanker, som sygehusets bestyrelse på det tidspunkt havde gjort sig. En sådan skitse lå klar den 19. december 1962.

I det nye forslag var sengeafdelingerne stadig placerede i et højhus, som nu "kun" var på syv etager. Behandlingsafdelingerne med

operationsgang mv. skulle ligge i en en-etages bygning "ved foden" af højhuset på den måde, som man på et tidspunkt byggede sygehuse, f.eks. Herlev Sygehus og Rigshospitalet.

Imidlertid kunne Kolding ikke få byggetilladelse, selv om sygehusbestyrelsens formand, Aksel Buhl, talte godt for sig over for medicinaldirektør Esther Ammundsen. Og da man således ikke kunne gøre andet end vente, arbejdede man videre med projektet.

I foråret 1964 havde C. F. Møllers Tegnestue udarbejdet to alternative forslag. Det første var en bearbejdning af de tidligere forslag. Sengeafdelingerne skulle nu placeres i et højhus med seks etager med lavere omkringliggende behandlingsbygninger. Dette forslag blev af Kolding Sygehus kaldt for en "særdeles rationel løsning". Det andet forslag adskilte sig væsentligt fra det første, fordi man som noget helt nyt ville bygge sygehuset med en række præfabrikerede toetages sengebygninger. Og selv om sygehusets administration havde kaldt det første forslag for en "særdeles rationel løsning", skinner det tydeligt igennem i kommentarerne, at man gik ind for det andet forslag. Bl.a. skrev man, at man inden for samme bygningsmasse kunne forøge sengekapaleteten med mere end hundrede senge. Og operationskapaciteten kunne fordobles. Det afgørende var uden tvivl sygehusinspektørens bemærkning om, at denne sygehus-types anlægsøkonomi måtte siges at være så god, at "kun overordentlige vægtige driftmæssige hensyn vil kunne argumentere imod denne form for byggeri." Med andre ord: alternativ II var den billigste løsning; samtidig

Forstander Grethe Nielsen hilser på den første patient på det nye sygehus den 9. september 1975.

fik man mere for pengene i forhold til det første forslag med højhusløsningen.

På den baggrund besluttede man naturligt nok at bygge det nye sygehus på Dyrehavegaards marker efter de tegninger, som C. F. Møllers Tegnestue havde udarbejdet som alternativ II.

Imidlertid blev dette projekt heller ikke til noget. Man kunne ganske vist godt få byggetilladelse i september 1966, men nu blev byggeriet udsat pga. økonomiske problemer. Man fattedes penge!

Mens man ventede på bedre tider, fik man nye ideer. Og på et møde i byggeudvalget den 8. december 1967 fremlagde arkitekt Jørgen

Bisgaard fra C. F. Møllers Tegnestue et nyt og efterhåndende syvende forslag til det kommende sygehus. I det nye forslag havde man "foldet sygehuset" om en indvendig gård og på den måde fået afdelinger med 72 senge. Og det blev dette forslag, der blev gennemført!

Den 1. marts 1968 fik man byggetilladelse. Og kort tid efter var man i gang med det, som Kolding Folkeblad kaldte "århundredets dyreste". Af økonomiske grunde blev sygehuset opført i grå beton og desværre ikke i gule mursten, som man ellers var begyndt på, da man byggede tuberkulosestationen og det ortopædkirurgiske ambulatorium.

Den 9. september 1975 om morgenen blev de første patienter flyttet fra det gamle sygehus i Sct. Jørgensgade til det nye på Dyrehavegaards Mark. Og da dagen var omme, var godt hundrede kirurgiske og medicinske patienter overflyttet til det nye sygehus. Samtidig flyttede øjenafdelingen og den ortopædkirurgiske afdeling fra Sct. Hedvigs Klinik ind på det nye Kolding Sygehus.

Desværre var øjenafdelingen kun en del af sygehuset i ca. otte år. Meget mod Koldings vilje, blev den flyttet til Vejle den 6. december 1983 og slået sammen med afdelingen dér. Dermed var det slut med en øjenafdeling, som havde eksisteret i Kolding i mere end firs år.

Dobbeltdriften 1975-1986

Allerede mens man endnu byggede på første etape af det nye sygehus, gik man i gang med at planlægge etape II. Den skulle bygges umiddelbart nord for den første etape, hvor de nuværende kolonihaver ligger. Men af forskellige årsager blev denne udbygning udsat gang på gang. Også selv om alle var enige om, at det både var dyrt og i høj grad upraktisk med to sygehuse i Kolding.

I over ti år blev al mad til patienterne på det gamle sygehus fragtet med lastbil i specielle madvogne fra centralkøkkenet på Dyrehavegaardsygehuset. Både medicin, instrumenter og alt andet, som skulle bruges til behandling og pleje af patienterne, blev kørt fra det nye sygehus til det gamle. Dertil kom dobbelt vagtberedskab på de to operationsafdelinger og laboratorier. Desuden var der taxatransport af læger og andet personale til møder og lignende på det nye sygehus. Prisen for denne

dobbeltdrift lå mellem fem og ti mio. kroner om året. Og til Kolding Folkeblad udtalte amtssygehusdirektør Jørgen Tilsted Pedersen, at "sådan er det at være fattig".

Men i 1981 tog sygehusudvalgets formand, Poul Sørensen, initiativ til at gennemføre etape II af byggeriet i reduceret form. Den dyre dobbeltdrift skar i øjnene i en sparetid! Der blev nedsat lokale projektgrupper, og C. F. Møllers Tegnestue udarbejdede et forslag til en ny børneafdeling, der skulle ligge lige nord for de eksisterende bygninger. Og ved at nedsætte sengeantallet på de øvrige afdelinger og rokere med dem, blev der plads til fødegangen og den øvrige gynækologiske afdeling i det område, hvor der tidligere havde været øjenafdeling og kirurgisk afdeling.

Den 26. august 1986 blev de sidste patienter fra sygehuset i Sct. Jørgensgade overflyttet til sygehuset på Dyrehavegaards jorder. Dermed var det gamle hæderkronede sygehus i Sct. Jørgensgade nedlagt. Det blev siden solgt og indrettet til Handelshøjskole – en værdig afslutning for de gamle bygninger.

På det tidspunkt var der kun børneafdelingen og gynækologisk/obstetrisk afdeling tilbage på sygehuset i Sct. Jørgensgade. Psykiatrisk afdeling var flyttet ind i nye bygninger i 1984. Om dette byggeri havde der stået megen blæst. Dels blev byggeriet større, end der var brug for til de psykiatriske patienter. Og dels var man meget uenige om placeringen i forhold til de øvrige sygehusbygninger. Både projektgruppen og samarbejdsudvalget ved Kolding Sygehus ønskede nemlig byggeriet placeret nord for de eksisterende bygninger, hvorimod amtet ønskede at placere den psykiatri-

Overlæge Knud Åge Bennike demonstrerer et operationsleje for politikere fra Vejle Amtsråd og Kolding Byråd den 14. januar 1976, bl.a. nuværende borgmester Per Bødker Andersen og byrådsmedlemmerne Knud Erik Reddersen og Sonja Andersen, amtsborgmester Erling Tiedemann og amtsrådsmedlemmerne Peter Eeg, Give, Poul Sørensen og Kaj Juhl.

ske afdeling sydøst for det eksisterende sygehus.

Det blev den sidstnævnte placering, der blev gennemført. Men ved rejsegildet var der flere amtspolitikere, der fortrød beslutningen om byggeriets placering; den store "betonklods" fyldte mere i landskabet, end den så ud til at ville gøre på tegningerne.

De nyeste planer for sygehuset på Dyrehavegaards mark er tankerne om at flytte de børne- og ungdomspsykiatriske afdelinger fra Vejle Sygehus til Kolding. Derfor skal der opføres nye bygninger på området. De skal tegnes af arkitektfirmaet C. F. Møllers Tegnastue, som snart har været involveret i det nye sygehus i Kolding i et halvt århundrede. Det kan

Det første barn, der blev født på Dyrehavegaardssygehuset. Stående fra venstre overlæge Torsten Sørensen, overjordemoder Elin Rikhsf, barnesfaderen og overlæge Claus Gad.

tages som tegn på, at Kolding Sygehus hele tiden omstiller sig til de krav, der bliver stillet til det. Disse krav til omstillingsevne og fleksibilitet bliver næppe mindre i fremtiden!

Kilder

Breve og dokumenter vedr. Kolding Sygehus. Kolding Stadsarkiv. Kolding Kommunes arkiv, Borgmesterkontoret A 101, pk. 308-310.

Avisartikler i Kolding Folkeblad og Jydske Tidende.

Byplan for Kolding Købstad. Dispositionsplan. Kolding Kommune; 1947.

Kolding Sygehus arkiv: Breve, dokumenter og tegninger vedr. det nye sygehus på Dyrehavegaardss mark.

Sørensen P., Jensen I. L., Moseholm K., Nellemann A. (red.). Hospitaler og sygehuse i Kolding. Kolding: Vejle amtsråds sygehusudvalg; 1980.

Moseholm K., Nellemann A. (red.) Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningen i 1970. Kolding: Vejle amts historiske samfund; 1982.

Torsten Sørensen: Kolding Sygehus gennem 200 år. Træk af sygehusets historie, Kolding Sygehus 2000.